

Елин Пелин

Вдовец

Рано една света неделя по черковната улица на горското селце Брестак бързо премина непознат полянин, прескочи с тоягата си малката вадичка и в недоумение спря на широкия мегдан сред селото. Тук постоя, огледа нерешително бездомните дворища наоколо, като че търсеше нещо, и се замисли.

Беше хладна и ясна есенна утрин. Тънка първа слана сребреше покривите и буренака край пътя. Над високите и тъмни гори на изток се пръскаха силни слънчеви зари и чистото небе и сънната земя умилено гледаха нататък. В селото се чуваха будни гласове. Две-три босоноги подевки подгониха към къра закъсняла стока. Непознатият ги запита нещо, но те не чува и заминаха с весел вик.

Полянинът остана усамотен и чужд и пак в недоумение се заозърта наоколо. По белите и тесни беневреци и по синия долакатици, облечен във дебела конопена риза с високо незакопчано огърле, личеше, че той е от далечните полски села. Надвесените над устата му широки и на края подстригани мустаци и потните му кичури коса, които се подаваха изпод голямата капа над ушите му, бяха прошарени и явно говореха, че той е прехвърлил четирийсетте. При всичко това той беше прав, напет, пременен и обръснат като ергенин.

Дълго време той се вайка по мегдана като слисан и нерешително тръгна на няколко пъти из тесните улици, влачейки голямата си тояга, и пак се връща. По пътя минаха хора и любопитно го изгледаха, но той не запита никого за нищо. Отнейде изскочиха немирни дечурлига, съгледаха го и почнаха да го закачат:

– Шоп! Шопе, куку!

– Шопа копа ко-па-ня! – запя едно.

– Мълчете бре – викна им шопът, за да излезе от неловкото положение.

Децата се изсмяха и почнаха да викат по-високо:

– Шопе, куку! Шопе, куку!

– Бре мажко – обърна се той към едно от децата, – ке ти дам левче, да ми кажеш дека живее Мариница!

Детето го изгледа и като не разбра нищо, скри се зад една вратничка.

Из улиците се подаде стар, наведен воденичар, брашнен от горе до долу.

– Добро утро, байо, да не би да дириш някого? – каза воденичарят, който, види се, разбра положението на чужденеца.

Шопът приде близо и някак виновно заговори, като чукаше едно

камъче с тоягата си:

– Диря! Ума си диря, старче. Тя, моята, никому господ да не дава.

– Що? Нещо по неволя? – попита воденичарят.

– Неволя ами, нали знаеш що гони сиромашията? – отговори селянинът и като наведе глава, попита засрамено:

– Дека живее Мариница?

– Мариница ли? Коя Мариница?

– Мариница – вдовицата – отговори шопът и се изчерви.

Воденичарят наведе глава и замислено заговори на себе си:

– Коя ще бъде тая Мариница? Ти познаваш ли я отблизо?

– Ка-ще да я не познавам – познавам я! Ниска такава, дебела, много се смее – обясни повече с ръце шопът.

– Те, жените, всички се смеят – рече весело воденичарят.

– Тя ми разправя дека седи, ама съм изумил. От отзаран се лутам като шур и не мога да се оправя. Срещу моста, през мегдана, у бела висока къща с джамлии прозорци – почна да обяснява шопът. – Стоя и се чудя. Гледам: мост има, мегдан има и къща има срещу мегдана, ама не е нито бела, нито висока. Нали това е село Брестак?

– Селото е това, брайно, ама Мариница – такова име в селото ни няма. Па и вдовица няма, да ти кажа.

Воденичарят седна на един камък, почна да си пълни лулата и се замисли. Бръчките по напудреното му старческо лице сякаш се изопнаха. Той погледна шопа, който стоеше с наведена глава край него и замислено чукаше камъче с тоягата си, и рече с въздишка:

– Навъдиха се болки, брайно, навъдиха се много, та не знам. И какви лоши болки – влезе ли вкъщи, мори, не жали ни мъж, ни жена, ни деца! От две години насам, брате, мрат, ама как мрат! Гинат сиромаси хора! И пак, да видиш, само една вдовица има в селото!

– И по нас са малко, старо – въздъхна шопът.

– Навсякъде една кукувица кука!

– Навсякъде една кука! – заклати глава чужденецът и замига, като че ще заплаче.

– Мрат сиромасите, мрат, а сиромашията си живее – не свършва се.

Воденичарят млъкна и затегли силно от лулата. Шопът устреми замислен поглед към нивята и баирите, над които отдавна беше паднала есенната тъга, и не отговори. Слънцето разтапяше вече сланата и лицето на земята беше скръбно и мокро като лицето на жена, плакала над своите хубави спомени.

– Ти отдека си? – попита след дълго мълчание воденичарят.

– Отдалеко, дядо – чак от Ханчетата.

– А-ха, знам. Е, защо ти е тая Мариница?

– Нещо закачка имаме – рече с въздишка шопът и настави с тъжен глас: – Ходила бе на пазар у града, па ношуваше на хановете. Случих се и аз, човещина, знаеш, заприказвахме се. Разправи ми тя – вдовица била, така била, онаки била. Е, рекох, що? – И аз съм вдовец. Никому господ да не дава, дядо! Умря ми жената, остави ми ситни деца на главата, па ух, па леле. Дирих да повторя, ама зема ли те някоя – всяка се напарила. Питал Мариница: няма ли по вашенско да се намери някоя, да се привие, та и аз човещината си да видя? Макар и да е от чернодрешковците, ѝ викам. Знаеш, шегувам се...

– Е? – погледна го воденичарят.

– Ще се намери, каже тя, защо да се не намери. Те и мене човек да поиска, и аз ще ида – не може самичка.

Шопът млъкна. Старецът потегли пак силно от лулата и рече замислено:

– Коя ли ще е тая?

– Аз я гледах, гледах, па ми хареса. Пълна такава, здрава, едно весело лице! Само очите ѝ някак влажни, влажни и жаловити. Какво, помислих си, може тя да ми е на късмет! Па взех, та ѝ рекох: те така и така, викам, ако искаш, що имам, половината на тебе ще препиша – да се вземем. Да ми гледаш дечицата, да позаякнат барем при майка. То мащеха не е като съща, ама какво щеш му? Ела зло, че без тебе по-зло!

– Не е като съща, брайно – въздъхна воденичарят.

– Съгласи се жената – поде пак тъжно полянинът. – Заръчвам аз вино, та се черпим, черпим всички там, що бяха, па ѝ дам една фаша царвули и една стотарка... Като хора, знаеш – да се знае, що е речено и казано. Изпратих я като своя, що има дума.

– То добро. Добре сте направили.

– Думата беше ни за днес – да дойда да я взема у село, както що си му е реда.

– То се знае. Добре си направил, синко! Ами коя ще е тая вдовица? Не познавам такава...

Шопът въздъхна дълбоко.

В това време пусна черква и из улиците почнаха да минават на купчинки мъже и жени. Чужденецът се изправи и като се подпря на тоягата си, почна внимателно да изглежда жените.

А старецът си повтаряше нисичко:

– Коя ли ще е тая Мариница?

По едно време шопът го бутна по рамото и като му посочи няколко минаващи жени, рече:

– Не е ли оная-е – средната?

– Коя? Ниската ли? – рече старецът и се вгледа. – А-а. Е, нея викат Мариница, ама тя не е вдовица, има си мъж.

– Тя е – тя – рече шопът. – Има мъж, а? Бре, тя ме е излъгала!

И той се хвана за главата като треснат, па извика с отчаян и жален глас:

– Ами парите ми? Стоте лева?

И като тръгна бързо към жените, завика:

– Маринице! Маринице!

Мариница спря, погледна го и без да проговори, забърза напред.

– Чакай, чакай да се разправим – не бързай толкова! – рече поляни- нът и я застигна.

– Какво искаш от мене бре, шопе? Я го гледай ти него! – викна му ядосано Мариница.

– Какво искам? Парите си искам!

– Какви пари бре... да те попарят по очите! Хвала-а-а боже, и тако- ва чудо не съм видяла!

– Ти не се преструвай такава, ами дай парите, да не се влачим по съдилищата – рече меко шопът. – Като си имала мъж, защо ме лъжеш, да ме правиш за смях на хората!

– Хвала боже, хвала боже! Бре човече, ти луд ли си, или ще полуде- еш? Аз очите му до ден днешен не съм видяла, той пари ми иска! Я да се махнеш, че ако дойде Марин, само шопе ще стане.

Мариница тръгна гневна по пътя и почна високо да разправя нещо на жените, които се бяха спрели отстрана, и да кълне.

Но шопът пак я настигна.

– Парите, скоро! Стотарката и цървулите! – Той я хвана за плетни- ка и я задърпа.

Жените наоколо взеха да кълнат и да викат:

– Няма ли кой да му строши главата на тоя шоп, ами закача хорски- те жени.

Воденичарят дойде при чужденеца и като го хвана за дрехата, рече миротворно:

– Недей, брайно, срамота е – хора сме! Съд има, ще се разправите.

– Коя е тя, да се подиграва с мене бе, старче! Какво съм й сторил? – проговори с глух глас шопът и очите му се наляха.

После отведнаж пак кипна.

– Парите! Парите! – завика той и почна да дърпа Мариница.

Тя го погледна разсвирепяла, грозна, бледна и изкривила насмешливо уста.

– Парите! – скръцна зъби шопът и я задърпа по-силно.

Тогавя Мариница вдигна и двете си ръце и ги црапна върху лицето на шопя жестоко и силно като котка, изскубна се из ръцете му и си тръгна.

– На! Да познаеш!

Из носа на чужденеца швирна кръв, зацапа мустаците и ръцете му и почна да багри бялата му риза.

– Наведи се, брайно, наведи се! Що ти трябваше, ама на! Тя е лоша! Тя и мъжа си бие – рече воденичарят, развайкано и съжалително.

Шопът се наведе и кръвта закапа по пепелта на пътя бързо и изобилно.

– Такива са чернодрешковците! Гяволе са, ама ще се разправим – рече шопът разплакан.

Около него се събраха бързо любопитни минувачи и всички го съжаляваха. От това бедния шоп се разкисна повече. Той вдигна глава, та погледна хората. Цялото му лице беше зацапано с кръв, която бе се съсирила по мустаците му. Из нажалените му очи като из два кладенци извираха сълзи. Той се секнеше, плюеше, триеше си лицето с ръце и го цапаше повече, защото и ръцете му бяха кървави.

– Да ми вземе парите, да ме лъже, па и да ме бие отгоре, а? Ще се разправим с ние. Полека! – говореше той.

Разплаканият му глас, нещастният му вид и зацапаното му лице размесиха хората. Едни почнаха да го подиграват.

– Ела, ела, брайно, ела да те вода у дома, па ще видим. Де, недей става такъв! – почна да го утешава воденичарят и го хвана за ръката. – Хайде! Върви с мене да идем у дома.

Шопът изгледа хората и тръгна покорно. По лицето му се четеше и скръб, и мъка, и срам, и гняв на жестоко обиден и унизен мъж, унизен от една жена.

Няколко хлапета тръгнаха издалече и плахо след него и се сборичкаха. Едно извика:

– Шопе, ку-ку!

Шопът обърна кървавото си лице, поспря се, напсува високо хлапето и го изгледа зверски.

Навалицата се изсмя.

КРАЙ

© 1904 Елин Пелин

Публикуван за пръв път с подзаглавие (Разказ) и подпис Елин Пелин в сп. Просвета, IV, кн. 1, септември 1904, с. 12–16. С. незначителни поправки включен в Разкази, т. I, 1904, с. 84–91; няколко съществени, но чисто художествени поправки са внесени в текста и на Разкази, т. I, 1912. Наново преработен при включването му в СИ¹, 1938.

Елин Пелин. Съчинения, том 1 – Разкази 1901–1906, „Български писател“, 1972 г.

Източник: Словото

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5300>]

---

1. Съчинения на Елин Пелин. Под редакцията на Т. Боров, С., к-во „Хемус“, т. II, 1-о изд. 1938